

tíðindablaðið sosialurin

Telefon 1 18 20
Argjavegur 26, 3800 Argir
Postsmoga 76, 3800 Tórshavn

Útgávudagar: týsdag, hósdag og leygardag

Lýsingar skulu vera okkum í hendi í seinasta lagi kl. 10 dagin fyri útgávudagin

Útgevri:
P/f Sosialurin
Abyrgdarblaðstjóri:
Jan Müller
Fyrstakestjóri:
Krisjan Dahl
Bláðólk:
Høgni Djurhuus
Randi Jacobsen
Dagmy Joensen
Uppseting:
P/f Sosialurin
Prent:
P/f Pressan 1981

Kommunustýrslimir eiga at fáa allar upplýsingar

UM nakrar fáar vikur skulu millum 200 og 300 kommunustýrslimir kring alt landið at atkvøða um vatnorkuútbýggingina í Eysturoynni. Hetta er ein partur av tí samstarfsáttalu teir fyra samgonguflokkarnir gjørdur herfyri.

VIÐVÍKJANDI vatnorkuútbýggingini varð avtalað, at spurningurin um, annaðhvørt útbýggingin av Eiðisvatni skal halda fram, ella um aðrar loysnir skulu finnast, verður at senda øllum limunum í kommunustýrunum í Føroyum. Har skulu teir atkvøða skrivliga um málið. Úrslitið av hesi atkvøðugreiðslu er so vegleiðandi fyri, hvørja stöðutakan tingið fer at hava í málinum.

ÓSEMJEAN um vatnorkuna snýr seg í stuttum um, antin henda skal útbýggingast við Eiðisvatni sum miðdepli ella ikki. SEV og H&S hava alla tíðina ført fram, at besta loysnin er at brúka Eiðisvatn sum goymslu og gera byrgingar har.

TAD eru tó nógvir einstaklingar, feløg og stovnar í samfelagnum, sum meta hesa loysnina at vera ta skeivu.

UMHVØRVISFÓLK siga, at vit eiga at spara henda náttúruvakra og sjáldsama blett, sum Eiðisvatn er.

FISKAALARAR siga, at útbýgging av Eiðisvatni hevur við sær, at møguleikarnir fyri aling verða munandi skerdir, tí vatntilrenningin heilt verður broytt ella tikin burt.

VERKFRØÐINGAR Ráðgevandir feløg og onnur, sum siga seg hava skil á útbýgging av vatnorku, siga, at vit fáa alt ov lítið av orku burtur úr við útbýgginga rundan um Eiðisvatn. M.a. tí at fallhæddin her verður alt ov lítil.

SKOTID verður tí upp, at ein nógvir betri loysn er at fara uppáttur hægrí norðara parti av Eysturoynni og har gera byrgingar í einum av dølunum. Síðani byggja eitt kraftverk Funningsfjardamegin. Tá verður fall-

hæddin nógvir størri, og vit fáa munandi meira orku burtur úr. Eisini verður tilrenningin í Funningsfjard varðveidd soleiðis, at fjørðurin kann gerast týðandi fyri alivinnuna.

EISINI nógvir politikarar eru av teirri áskoðan, at Eiðisætlanin eigur at verða slept, sjálvt um arbeiðið longu er farið í gongd. Tí arbeiðið í lötuni ein seksmannanevnd vald av lögtinginum við at gera eitt álít, sum skal gera stöðuna heilt greiða fyri fólk, um, hvat er besta loysnin øllum samfelagnum at gagni. Hetta álít fer at fyriliggja um mánaðaskiftið.

EISINI Sosialurin hevur roynt at greiða fólk frá teimum ætlanum, sum SEV hevur, og hvat onnur halda um hesar ætlanir. Vit hava roynt at skaffa til vega so nógvar upplýsingar sum gjørligt og hava vit tósað við fólk, sum eru bæði fyri og imóti teirri vatnorkuútbýgging sum leiðslan í SEV ynskir.

VIT meta tað sum okkara høvuðsuppgávu at bera viðari so nógvar upplýsingar sum gjørligt, soleiðis at fólk veruliga hava eitt haldgott grundarlag at meta út frá.

VIT fara eisini nú og fram til atkvøðugreiðsluna í kommunustýrunum at halda fram við at upplýsa um hetta stóra og álvarssama mál. Vit fara at fáa hendur á tilfari, sum bæði talar fyri Eiðisætlanini og fyri hinum alternativu ætlanunum.

TAD, sum í seinasta enda umræður, er, at hvør einstakur kommunustýrslimir ikki fyri ein og hvønn prís heldur fast við sína upprunaligu stöðutakan. Tí, eru upplýsingar komnir fram, sum veruliga broyta alla SEV-ætlanina, so eiga eisini hesir upplýsingar at vera við í metningini hjá hvørjum einstakum. Vit leggja fyri í dag og lata formann javnaðarflokksins og lögmann, Atla Dam, siga sína hugsan í hesum nógvir umrædda máli.

jamú

Telda — borið í bøtuflaka fyri orðinum

Í Sosialinum 12. í h. mutar ein «múli» imóti orðinum telda. Tað var uppskot mitt um føroyskt navn á tí tóli, sum á enskum eitur computer, á danskum datamaskine, seinni datamat, á svenskum dator, á fronskum ordonnanceur og á islenskum tolva. Um miðjan henda mánað er ár síðan orðið varð til í huga minum, men tað kom ikki út fyrr enn fyrst í apríl mánaði á málundi við tíðindafólk, sum málstovnurin helt eftir ynki frá Blaðmannafelagnum. Jan Müller, tað blaðmaður á Sosialinum, var so beinasamur at siga frá orðinum í grein, sum hann skrivaði um fundin. Síðan hevur orðið fingið alsamt vaksandi undirtøku millum mánna, og eg skal ikki dylja yvir, at tað frøddi meg, at eitt tað fremsta virki okkara á hesum øki í lýsing um nýggjársleiðið mælti til at taka í nýtslu hetta «frálíka orð», sum tikið varð til.

Skilji eg «múla» rætt, samsvarar hetta orð ikki innihaldsliga við tað fyrbrigdi, tað skal imyndast. Hvat orð ger tað? Tað sum um ræður, er at mál-samfelagið semst um, at orðið merkir tað hugtak, sum tað er heiti á. Summi orð eru so forn, at «frummerking» teirra er loynd langt burtur í tíðini, men tey virka væl fyri tað. Hvat upprunaliga liggur t.d. í orðinum hundur, veit eingin við vissu — tað kann vera orð, ið sipar til ljóð ella lit, — men eingin ivast í, hvat hetta orð umboðar. Tó, tað ið nýggj orð koma til, annaðhvørt «av sær sjálvum» ellað skapað vitandi go við vilja, hava tey aloftast samband við okurt, ið til er framanundan. Sjáldan gongur roykur av ongum brandi. Orð verða vanliga til við samanseting ella avleiðing. Avleiðd orð hava tað til fyrminnar, at tey eru styttri enn tey samansett og tí lagligari at evna til nýggj samansett orð við.

Enska orðið computer merkir «í sjálvum sær» einki annað enn «roknari, roknitól», men sum frá er liðið, hevur tað soggid upp í seg alla ta merking, ið liggur í tí hugtaki, sum er hetta framkomna tól, ið so dyggiliga hevur kollvelt okkum liv og tilveru. Og hvussu teir so í komandi tíð menna tóli til at avrika meir og meir, verður orðið computer ikki tveitt á dungan fyri tað. Tað vanliga hjá okkum, tað ið nýggj fyrbrigdi koma til lands, er, at vit herma

eftir danska navninum og brongla tað onkursvegna yvir í føroyskt. Tí varð hetta amboð leingi nevnt «datamaskina», seinni heldur frægari «datatól». Men data, flt. av lat. datum («givið»), er bæði ljóðliga og bndingarliga óheppið í føroyskum. Har hevur so veirð mælt í staðin til at taka kvennkynssniðið data (bent sum sata), sum longu var til í føroyskum í merkingini «dagfesting», eitt nú á brævi, men sum nú var farið úr nýtslu, tí dagfesting var komið í staðin (sbr. t.d. Jakob Jakobsen: Diplomatarium Færoense, 1907, bls. xxii: «...løgskipan... við dátur: í Róskeldu tann 2. november 1959»). Data á brævi er bendur formur av datum, t.e. brævið er «givið» tann og tann dag. Soleiðis nevndu summi tað eina tíð datatól, men tað stóð seg illa í kappingini við hitt orðið við sínum danskliga framparti. Mær var fullgreitt, at fingi vit ikki snøgt avleitt orð í staðin, var eingin leið burtur úr málsligu ómegdini í hesum evnum. Úrslitið av hugleiðingum minum varð orðið teld fyri «ev, elektroniska dátuviðgerð» og telda fyri tólið sjálvt.

Tá «múli» sigur, at telda er avleitt av «at telja», er tað ikki sannleikin allur, men tað sanna er heldur, at orðið er avleitt av rótini í orðinum tal, sum telja eisin ier avleitt av. Eitt orð, sum merkir «töl, ið víðger töl», átti ikki at verið verri enn enska orðið computer, ið sum nevnt merkir «roknari». Men harafturat er at leggja, at í grund síni merkir orðið tal so nógvir meir enn bert «støddfrøiligt tal», tað merkir eisini eitt nú «mál, tala» (sbr. t.d. «fáa ein í tal»). Til at visa á, hvussu merkingarløtt orðið tal í royndum er frá søguligum sjónarmiði, skal eg loyva mær at taka ótýtt burtur úr greinini tal í teirri frálíku Dansk etymologisk Ordbog eftir Niels Åge Nielsen, Gyldendal 1966: «tal et; gammeldansk det samme, norsk tall, svensk

tal, oldnordisk tal n. 'sam-tale, tale, sprog, optælling, regning, tal', oldsaxisk gital, middel-nedertysk (ge)tal 'tal, antal', oldengelsk (ge)tel 'antal, række, beregning'; af germansk *tala- n., indoeuropæisk *dolo- 'beregning, hensigt (?)', idet det måske er beslægtet med græsk dōlos 'list, lokkemad', der hører til indoeuropæisk *del- 'sigte, beregne; tælle, fortælle'. (Styrt orð eru her skrivandi fult). Vert er eisini at gev gætur, at føroyska sagn-orðið telja sambært føroysku orðabókini bls. 441 hevur heldur ikki so tronga merking, sum «múli» vil vera við. Tað merkir 1) 'telja, rokna upp', 2) 'siga, siga frá, fortelja' og 3) 'rokna fyri, meta'.

Tá «múli» er so kravmikil, at orð skal samsvara «innihaldsliga» við fyrbrigdi, fær einki orð eftir minum tykki verið beinræknari enn júst telda eftir tí, sum her omanfyri er ávíst. «múli» vil, at heiti á hesum tóli skal bera í sær merkingina «at siga». Eftir tí, ið omanfyri er nevnt, lýkur orðið telda út í æsir krøv «múla» eisini tí viðvíkjandi.

Orðini hjá vini hansara, at orðið telda skal minna um tær «teljaraðir» (kullrammur), ið børn fáast við í grulvigørðum, taki eg sum besta viðmæli. Afturróðurin hjá teimum, ið hava argast av føroyskari málstyrkan, hevur altíð verið, at nýggjorð føroysk orð eru long, tung og ólíðilígg (sum minni enn so altíð er sattu). Nú skuldu vit so hoyra tað sum mótfærslu, at «orðið hevur ein alt ov einfaldan dām!»

Tað, eg fái burtur úr skrivning «múla», styðjar hon heldur enn mótpógv-ar, at telda er nóg gott føroyskt heiti á hesum dvørgasmiði hjá nútíðar tøknið.

Til seinast: Hvat samband er millum yvirskriftina («Mælda») og greinina?

Jóhan Hendrik W. Poulsen

Íbúð søkist

Friðarlig familja søkir íbúð í Havn.

Blaðið vísir á